

4. Náhradu trov konania pred ústavným súdom sťažovateľom **n e p r i z n á v a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľov a skutkový stav veci

1. Ústavný súd uznesením č. k. I. ÚS 565/2023-41 z 24. októbra 2023 prijal na ďalšie konanie v celom rozsahu ústavnú sťažnosť sťažovateľov, doručенú mu 12. septembra 2023, ktorou sa domáhajú vyslovenia porušenia svojho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na prejednanie ich záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom okresného súdu v konaní vedenom pod sp. zn. 15C/2/2016 (ďalej len „napadnuté konanie“). Súčasne navrhujú, aby ústavný súd prikázal okresnému súdu v konaní vedenom pod sp. zn. 15C/2/2016 konať bez zbytočných prietahov a priznať im primerané finančné zadosťučinenie, a to pre sťažovateľov v 1. až 13. rade v sume 6 000 eur pre každého z nich, pre sťažovateľa v 14. rade (ktorý do konania pristúpil 9. marca 2018, pozn.) v sume 5 000 eur a náhrady trov konania.

2. Z ústavnej sťažnosti a ostatného spisového materiálu vyplýva, že sťažovatelia sa žalobou podanou 5. januára 2016 domáhajú od žalovaných [REDAKOVANÉ] (ďalej aj „žalovaný v prvom rade“), a [REDAKOVANÉ], nárokov zo zmlúv o investičnom poistení, ktoré uzatvorili so žalovaným v prvom rade prostredníctvom žalovaného v druhom rade ako sprostredkovateľa. Uvádžajúc chronologický prehľad procesných úkonov v napadnutom konaní zameraných osobitne na nariadené a odročené pojednávania a obdobia nečinnosti, upriamujú pozornosť na to, že konajúci súd vec prvýkrát prejednal na pojednávaní až 17. októbra 2017 (1 rok a 10 mesiacov po podaní žaloby, pozn.), ktoré bolo odročené bezdôvodne na neurčito, pričom ďalšie pojednávanie sa uskutočnilo až 4. marca 2019. Viaceré riadne nariadené termíny pojednávania boli opakovane zrušené a odročené (22. mája 2020, 23. septembra 2020, 10. júna 2020, 2. decembra 2022, 4. júla 2023, pozn.). Zo sťažovateľmi prezentovaného prehľadu podľa nich vyplýva, že celé konanie do dnešného dňa trvá viac ako 7 rokov a 8 mesiacov, pričom z uvedenej doby bol súd úplne nečinný 4 roky a 6 mesiacov. Už ani nepovažujú za potrebné poukazovať s prihliadnutím na celkovú dĺžku konania a dĺžku úplnej nečinnosti na opakované jedno a viacmesačné obdobia krátkodobej nečinnosti súdu, že napadnuté konanie do dňa podania ústavnej sťažnosti trvá viac ako 7 rokov a 8 mesiacov a dosiaľ nie je právoplatne skončené. Porušenie ich práv vzhľadajú v tom, že okresný súd v ich veci opakovane bezdôvodne nekoná a ani takmer 8 rokoch od podania žalobného návrhu nie je vo veci rozhodnuté ani len súdom prvej inštancie. Vzhľadom na to už ani nepovažujú za potrebné poukazovať s prihliadnutím na celkovú dĺžku konania a dĺžku úplnej nečinnosti na opakované jedno a viacmesačné obdobia krátkodobej nečinnosti súdu. Sú toho názoru, že svojím správaním žiadnym spôsobom neprispeli k uvedenej dĺžke napadnutého konania a hoci je na strane žalobcov 14 osôb, pojednávania sa osobne zúčastnili alebo dali súhlas, aby sa konalo v ich neprítomnosti.

2.1. Výšku požadovaného finančného zadostučinenia sťažovateľa odôvodňujú tým, že do investičného poistenia na základe poistnej zmluvy uzatvorenej so žalovaným vložili svoje celoživotné úspory. Podanou žalobou sa snažia finančné prostriedky (zrejme „získať späť“ – veta je nedokončená, pozn.). Tvrdia, že od podania žaloby sú v neustálom strese, k čomu neprispieva fakt, že pojednávania sú rušené opakovane na poslednú chvíľu. Upadajú do pocitov beznádeje a frustrácie, keďže prestávajú veriť, že by v dohľadnej dobe získali svoje finančné prostriedky späť. Vzhľadom na to, že vo veci nebolo rozhodnuté ani súdom prvého stupňa (správne prvej inštancie), nemožno očakávať pri bežnom chode udalostí a dĺžke rozhodovania odvolacích súdov, aby bola vec právoplatne skončená skôr ako o dva roky. Sťažovatelia sa tak od podania žaloby nachádzajú už takmer 8 rokov v stave právnej neistoty a ich dôvera v právny štát, v ktorom majú súdy rozhodovať bez zbytočných prietáhov a majú poskytnúť ochranu ich právam, je otrasená.

II.

Vyjadrenie okresného súdu a replika sťažovateľov

II.1. Vyjadrenie okresného súdu:

3. Okresný súd sa k ústavnej sťažnosti vyjadril prostredníctvom vo veci konajúcej zákonnej sudkyne, ktorá v podaní z 2. novembra 2023, reflektujúc chronológiu priebehu napadnutého konania, podrobne popísala jednotlivé procesné úkony od podania žaloby 5. januára 2016 až do 24. októbra 2023. Z chronologického popisu týchto úkonov je zřejmé, že okresný súd v čase od podania žaloby až do 8. augusta 2017 vykonával procesné úkony spojené s doručovaním žaloby a vyjadrení a so vstupom vedľajšieho účastníka (od 1. júla 2016 intervenienta) do konania. Prvé pojednávanie vo veci, na ktorom boli vypočutí sťažovatelia v 1., 2., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 12. a 13. rade, sa uskutočnilo 17. októbra 2017 a bolo odročené na neurčito na účel ďalších návrhov na doplnenie dokazovania, ktoré boli priebežne doručené v mesiaci december 2017. Dňa 1. februára 2018 pristúpil do konania žalobca v 14. rade, o čom okresný súd rozhodol 9. marca 2018. Od mája 2018 do 3. septembra 2028 okresný súd zadovážoval vyšetrovací spis a uznesením z 12. septembra 2018 zamietol návrh žalobcov z 21. novembra 2017 na prerušenie konania. Následne bolo 8. októbra 2018 okresnému súdu doručené čiastočné späťvzatie žaloby a návrh na zmenu žaloby. Dňa 7. januára 2019 došlo k zmene zákonnej sudkyne. V období od 11. januára 2019 do 4. marca 2019 okresný súd komunikoval so Združením na ochranu spotrebiteľov v investičnom a kapitálovom životnom poistení (ďalej len „združenie“), ktoré od 5. januára 2017 vystupuje v spore ako splnomocnený zástupca sťažovateľov, a 1. júla 2019 pripustil zmenu žaloby vo vzťahu k žalovanému v 14. rade. Druhé pojednávanie vo veci, na ktorom boli vypočutí svedkyňa a predseda združenia, sa uskutočnilo 24. januára 2020 a bolo odročené na účel predvolania žalobcov v 3., 11., 13. a 14. rade. Podaním došlým okresnému súdu 24. februára 2020 navrhlo združenie ďalšie dôkazy. Pojednávanie nariadené na 22. máj 2020 bolo odročené na žiadosť žalovaných a intervenienta, ako aj z dôvodu ochrany pred šírením covidu. Pojednávanie nariadené na 23. september 2020 bolo odročené pre práceneschopnosť sudkyne. Zmenou rozvrhu práce z 2. novembra 2020 došlo znova k zmene zákonného sudcu. V roku 2021 neboli v konaní zaznamenané žiadne úkony. K ďalšej zmene zákonného sudcu došlo podľa úradného záznamu z 2. novembra 2021. Pojednávanie nariadené na 10. jún 2022 bolo odročené na 28. august 2022 z dôvodu na strane sudkyne – ošetrovanie člena rodiny. Meritórne pojednávanie 28. augusta 2022, na ktorom bol vykonaný výsluch žalobcu v 14. rade, bolo odročené na účel doplnenia dokazovania

na 2. decembra 2022 a toto bolo opätovne odročené na žiadosť právnej zástupkyne žalovaných a intervenienta, a to na 20. január 2023. Medzičasom v období od 8. septembra 2022 do 8. novembra 2022 boli okresnému súdu doručené ďalšie dôkazy, vyjadrenia a ďalšie návrhy na doplnenie dokazovania. Na pojednávaní 20. januára 2023 okresný súd umožnil vyjadriť sa splnomocnenému zástupcovi žalobcov, právnej zástupkyne žalovaných a intervenienta a vykonal dokazovanie listinami a pojednávanie odročil na 4. apríl 2023: Toto pojednávanie bolo odročené na 4. júl 2023 opätovne na účel doplnenia dokazovania. V čase od 22. februára 2023 do 16. mája 2023 boli okresnému súdu doručené ďalšie podania a dôkazný materiál vrátane poisťných zmlúv. Podľa úradného záznamu z 5. júna 2023 bola vec vrátená sudkyňi [REDAKOVANÉ], ktorá zrušila nariadený termín pojednávania 4. júla 2023 z dôvodu čerpania dovolenky, ako aj z dôvodu kolízie pojednávania na strane právnej zástupkyne žalobcov. Nový termín pojednávania bol nariadený na 13. september 2023. Toto pojednávanie bolo odročené na 6. december 2023.

3.1. Zákonná sudkyňa v závere svojho vyjadrenia zhrnula, že ide o právne a skutkovo zložitú vec, v ktorej je potrebné vyhodnotiť 14 poisťných zmlúv a im príslušiacu dokumentáciu, poukázala na rozsiahle podania sporových strán, keď spis má v súčasnosti cez 1 600 strán, pričom neustále dochádza k dopĺňaniu listinných dôkazov aj často sa opakujúcich, s ktorými sa súd musí oboznámiť, pričom niektoré podania sú písané rukou v ťažko čitateľnej podobe.

II.2. Replika sťažovateľov:

4. Sťažovatelia sa vo svojej replike nesúhlasne vyjadrili k tvrdeniu zákonnej sudkyne týkajúcemu sa dôvodu odročovania pojednávania, ako aj k tomu, že ich rukou písané podania nemohli žiadnym spôsobom prispieť k predĺženiu konania, keďže boli napísané čitateľne. Boli toho názoru, že ak opakovane predkladali súdu rovnaké podklady, potom je argument okresného súdu vo vzťahu k obsiahlosti súdneho spisu, pričom jeho prevažnú väčšinu tvoria opakujúce sa listiny, ktorými žalobcovia v čase, keď neboli zastúpení právnym zástupcom, iba reagovali na priebeh sporu a opakovane zasielali súdu rovnaké listiny iba vtedy, keď nimi chceli reagovať na argumentáciu žalovaných. Sú toho názoru, že týmto spôsobom súdu prácu uľahčovali, lebo súd nemusel tieto listiny prácne hľadať v spise.

4.1. Podľa sťažovateľov argumentácia okresného súdu o tom, že ide o skutkovo náročnú vec, nemôže obstať popri dĺžke konania, opakované obdobia dlhodobej nečinnosti, na ktoré poukázali v ústavnej sťažnosti, neboli spôsobené právnou a skutkovou zložitou vecou, ale iba bezdôvodným nekonaním súdu.

III.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

5. Ústavný súd upustil od ústneho pojednávania, keďže na základe podaní účastníkov konania a predloženého súdneho spisu je zrejmé, že od ústneho pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci [§ 58 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“)].

6. Účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstraňuje. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím

súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom znamenajúcim nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím (m. m. II. ÚS 118/2019, I. ÚS 250/2020).

7. Pri posudzovaní otázky, či v okolnostiach konkrétneho súdneho konania došlo k zbytočným prietahom, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ústavný súd v súlade s doterajšou judikatúrou (m. m. III. ÚS 241/2017, I. ÚS 17/2022, rozsudky Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Frydlender v. Francúzsko z 27. 6. 2000, sťažnosť č. 30979/96 a vo veci Záborský a Šmáriková v. Slovensko z 16. decembra 2003, sťažnosť č. 58172/00) zohľadňuje (1) právnu a faktickú zložitosť veci, o ktorej všeobecný súd rozhoduje, (2) správanie účastníka súdneho konania a (3) postup samotného súdu, a prihliada sa pritom aj na význam konania pre sťažovateľa.

8. Predmetom napadnutého konania sú nároky zo štrnástich zmlúv o investičnom poistení z titulu náhrady škody, ušlého zisku a finančného zadost'učinenia, ktorého právna, no najmä skutková zložitosť spočíva okrem pomerne vysokého počtu žalobcov (14) aj v procesnej iniciatíve združenia a v neustálom značne nesústreďenom dopĺňaní návrhov na dokazovanie, a táto okolnosť taktiež neprispieva k rýchlemu skončeniu konania.

9. V správaní sťažovateľov ústavný súd síce nezistil také skutočnosti, ktoré by zásadne negatívne vplývali na celkovú dĺžku napadnutého konania, ich súčinnosť so súdom na účel dosiahnutia urýchleného rozhodnutia vo veci však rozhodne nemožno považovať za dostatočne koncentrovanú.

10. Bez potreby podrobných analýz je pre ústavný súd podstatné, že napadnuté konanie, ktoré trvá už viac ako osem rokov bez vydania meritórneho rozhodnutia aspoň v prvej inštancii, sa od začiatku vyznačuje nesústreďeným postupom okresného súdu, keď napr. celý rok 2016 vykonával iba procesné úkony doručovania žaloby a vyjadrení, ako i nečinnosťou okresného súdu, keď napr. zákonný sudca, ktorému bola vec pridelená v roku 2021, v tomto roku nevykonal žiaden úkon (k tomu bližšie bod 3 tohto nálezu).

11. V nadväznosti na priebeh napadnutého konania ústavný súd pripomína, že na predmetné napadnuté konanie sa osobitne od 1. júla 2016 vzťahujú ustanovenia Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“) o sporoch s ochranou slabšej strany, keďže spor v danej veci je sporom spotrebiteľským, v ktorom sa uplatňujú aj osobitné ustanovenia o dokazovaní (§ 295 a § 296 CSP), pričom je zjavné, že sporové strany nemožnosť použitia ustanovení o sudcovskej koncentrácii i zákonnej koncentrácii konania naplno využívajú, čo nemožno pričítať výlučne na ťarchu okresného súdu.

12. Obdobne v neprospech okresného súdu nemožno pripísať ani odročenie niektorých súdnych pojednávaní v dôsledku žiadostí o odročenie zo strany žalovaných, intervenienta, ale i žalobcov a tiež z dôvodu ochrany pred šírením covidu (k tomu taktiež bližšie bod 3 tohoto nálezu). Na tomto závere nemení nič ani nesúhlasné vyjadrenie sťažovateľov obsiahnuté v ich replike.

13. Pokiaľ na celkovú dĺžku napadnutého konania mala vplyv i opakovaná zmena osoby zákonného sudcu, ústavný súd síce pripúšťa, že personálna zmena sa prirodzene spája s nutnosťou naštudovania si veci novým sudcom, na strane druhej viacnásobná zmena osoby zákonného sudcu v súdnom konaní nemôže byť pripočítaná na ťarchu účastníka konania a nemá povahu okolností, ktoré by vylučovali zodpovednosť súdu, ktorý je vecne a miestne príslušný na rozhodnutie vo veci občana, ktorý sa naň obrátil (m. m. I. ÚS 508/2015, I. ÚS 527/2015, I. ÚS 343/2021).

14. V konklúzii uvedeného ústavný súd uzatvára, že napadnuté konanie nesporne vykazuje zbytočné prieťahy (z doterajšej dĺžky konania takmer 8 rokov predstavuje nečinnosť súdu 4 a pol roka, pozn.), ako aj nesústredené konanie okresného súdu, ktorými došlo k porušeniu označených práv sťažovateľov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku tohto nálezu).

IV.

Príkaz konať a priznanie primeraného finančného zadost'učinenia

15. Keďže okresný súd vo veci zatiaľ meritórne nerozhodol a napadnuté konanie tak nie je právoplatne skončené, ústavný súd mu prikázal konať bez zbytočných prieťahov (bod 2 výroku tohto nálezu).

16. Sťažovatelia sa domáhajú, aby im ústavný súd priznal primerané finančné zadost'učinenie, a to sťažovateľom v 1. až 13. rade každému v sume v sume 6 000 eur a sťažovateľovi v 14. rade v sume 5 000 eur, keďže vstúpil do sporu až v marci 2018. Vzhľadom na konštatovanú nečinnosť a nesústredenosť okresného súdu, uložený príkaz konať, berúc do úvahy všetky okolnosti prípadu vrátane charakteru a predmetu sporu a správania sporových strán a ďalších subjektov konania, majú na pamäti, že cieľom priznania finančného zadost'učinenia je zmiernenie ujmy pocit'ovanej z porušenia základných práv alebo slobôd zaručených ústavou, resp. záväznou medzinárodnou zmluvou, nie získanie iného majetkového prospechu, ústavný súd podľa čl. 127 ods. 3 ústavy priznal sťažovateľom primerané finančné zadost'učinenie v sume 4 000 eur pre každého zo sťažovateľov v 1. až 13. rade a 3 000 eur pre sťažovateľa v 14. rade a vo zvyšnej časti návrhu nevyhovel (body 3 a 4 výroku tohto nálezu).

V.

Trovy konania

17. Náhradu trov konania pred ústavným súdom ústavný súd sťažovateľom nepriznal (bod 5 výroku tohto nálezu), vychádzajúc z § 73 zákona o ústavnom súde, ktorý nestavia právo na náhradu trov konania do nárokovateľnej polohy, ako je to v iných druhoch regulovaných právno-aplikačných procesoch (napr. civilné sporové konanie, správne súdne konanie, exekučné konanie a ďalšie). Ústavný súd tak disponuje širokým priestorom na úvahu o tom, či vôbec priznať náhradu trov konania, a ak áno, v akom rozsahu (III. ÚS 209/2020, I. ÚS 357/2021, I. ÚS 418/2022, I. ÚS 442/2023).

18. Keďže ústavná sťažnosť bola celkovo odôvodnená veľmi úsporne [m. m. I. ÚS 18/2021 (ZNaU 69/2021), či I.ÚS266/2021 (ZNaU 88/2021)] a nie celkom v súlade so skutkovým stavom veci, ústavný súd aj vzhľadom na už opísané celkové okolnosti prípadu nevyužil oprávnenie (nie povinnosť) priznať sťažovateľom aj náhradu trov konania, považujúc výrok o porušení označených práv, prikázanie okresnému súdu vo veci konať a priznanie primeraného finančného zadost'učinenia v intenciách danej veci za dostačujúce.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 7. decembra 2023

Jana Baricová
predsedníčka senátu